

Održana stručna radionica o reintrodukciji jelenske divljači

Na Šumarskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, nedavno je održana stručna radionica u okviru naučno-istraživačkog projekta "Istraživanje uzroka i posledica nestajanja jelenske divljači u centralnoj Srbiji, definisanje površina pogodnih za reintrodukciju (naseljavanje) i mera za unapređenje procesa reintrodukcije – I faza", koji se finansira sredstvima Budžetskog fonda za razvoj lovstva Republike Srbije (Uprava za šume pri Ministarstvu poljoprivrede i zaštite životne sredine). Pored istraživača i saradnika na Projektu, radionici su prisustvovali i brojni

gosti, uključujući eminentne lovne stručnjake za jelensku divljač. Prema rečima rukovodioca projekta prof. dr Dragana Gačića, ovo je važan i prvi korak u nastojanjima da se očuvaju i unaprede populacije jelenske divljači i njihova staništa na području centralne Srbije. Trenutna brojnost i struktura (polna, starosna i genetska), kao i stepen korišćenja populacija jelena u većem delu Srbije, posebno u slobodnoj prirodi (tzv. "otvorena" lovišta), znatno su ispod mogućnosti prirodnih potencijala šuma i šumskih područja, koje zauzimaju oko 2,2 miliona hektara ili 25% od ukupne površine. Tre-

nutni areal jelena u otvorenim lovištima Srbije verovatno je najmanji u istoriji ove vrste krupne divljači, koja je potpuno istrebljena u mnogim brdskim i planinskim područjima centralne Srbije.

Prema najnovijim zvaničnim podacima Republičkog zavoda za statistiku iz 2015. godine, procenjena brojnost jelenske divljači najveća je u regionu Vojvodine (oko 4.340 jedinki), dok je znatno manja u regionu Južne i Istočne Srbije (oko 1.030 jedinki), posebno u regionu Šumadije i Zapadne Srbije (oko 150 jedinki). Takođe, registrovani ulov jelenske divljači najveći je u regionu Vojvodine (968 jedinki), što čini više od 90% ukupnog ulova jelenske divljači u Srbiji. Prema tome, registrovani ulov u centralnoj Srbiji (67 jedinki), zaista je simboličan u odnosu na procenjenu prolećnu brojnost (oko 1.180 jedinki), posebno u odnosu na površinu lovišta i prirodne uslove (oko 5,6 miliona hektara, od kojih su 33% šume i šumsko zemljište).

– Napred navedeni podaci pokazuju da trenutno gajenje i zaštita jelenske divljači nisu adekvatni u većem delu Srbije, što potvrđuju i podaci o stanju jelenske divljači u nekim zemljama u okruženju. Iako je Slovenija četiri puta manja od Srbije (20.273 km² < 88.361 km²), ukupno izlučenje jelenske divljači, na primer, u 2010. godini iznosilo je 5.369 jedinki, od kojih je 4.514 jedinki ulovljeno, a 855 jedinki su evidentirani gubici. U istoj godini, što je još važnije, u ovoj zemlji ostvareni prihod od prodaje mesa jelenske divljači iznosio je 550.000 EUR – ističe prof. dr Dragan Gačić.

Prema rečima našeg sagovornika, jelenska divljač je više puta reintrođukovana (naseljavana) u šumska područja širom centralne Srbije, koja su u prošlosti bila deo njenog prirodnog areala, a to su: Mali Jastrebac (1954), Deli Jovan (1960), Južni i Severni Kučaj (1962), Veliki Jastrebac i Sokolovica (1997), Cer (1998), Čemernik (2000) i Bukovik (2005. godine). Dobro je poznato da se savremeno lovstvo, između ostalog, zasniva na planskom i održivom korišćenju divljači kao prirodnog resursa koji je samo delimično obnovljiv, što najbolje pokazuje trenutno (zabrinjavajuće) stanje jelenske divljači u centralnoj Srbiji. Zato svaki zahvat u taj prirodni resurs, bez obzira da li je u pitanju proizvodnja, gajenje, zaštita ili korišćenje, mora voditi računa o njegovom očuvanju i unapređenju, odnosno o populacijama divljači i njihovim staništima. Jelenska divljač kao jedna od naših biološki i ekonomski naj-

vrednijih vrsta autohtone krupne divljači, nekada je bila široko rasprostranjena i veoma brojna u centralnoj Srbiji, ali su mnoge prirodne populacije u potpunosti istrebljene zbog preteranog (neracionalnog) i nekontrolisanog lova i uništavanja ili pogoršavanja staništa.

– Reintrodukcija (naseljavanje) je važna mera u zaštiti vrste putem unošenja očuvanih delova populacije na prostore iz kojih je potpuno istrebljena. Međutim, reintrodukcija je uvek dugotrajan, kompleksan i veoma skup proces, čiji uspeh zavisi od brojnih faktora. Stoga je uspeh mnogih reintrodukcija realizovanih širom Evrope, najčešće zavisio od slučajnosti ili sreće, pri čemu se neke greške iz prethodnih reintrodukcija ponavljaju ili se čine nove. Ponekad, uzroci neuspeha ostaju nepoznati ili se oni koji su poznati nikad ne publikuju, što jasno pokazuje da treba opisati i analizirati svaku reintrodukciju. Pored toga, treba posebno da se naglase sve učinjene greške i faktori koji su bili presudni za uspeh procesa reintrodukcije – ističe prof. dr Dragan Gačić.

Kako ističe naš uvaženi lovni stručnjak, trenutna brojnost i struktura populacija jelenske divljači u Vojvodini i centralnoj Srbiji odražava u velikoj meri i stanje i stepen razvoja lovstva u ovim regionima. Prema podacima iz Programa razvoja lovstva Srbije za period od 2001. do 2010. godine, jedan od osnovnih uzroka smanjenja brojnosti i kvaliteta populacija jelenske divljači i drugih negativnih trendova u lovstvu Srbije jeste politička,

ekonomska i socijalna situacija u zemlji, izazvana raspadom SFRJ, ratom u okruženju i nametnutom ekonomskom izolacijom. Sve to je uticalo da se poveća ilegalni lov jelenske divljači koja je atraktivna zbog trofeja muških jedinki i kvalitetnog mesa, a u nekim područjima onemogućilo sprovođenje najnužnijih uzgojnih mera. Osnovni razlog što mnoge populacije jelenske divljači u Srbiji imaju malu brojnost i poremećenu strukturu (polnu, starosnu, trofejnu i genetsku) su neadekvatno planiranje i organizacija gazdovanja lovištima, kao i promenjeni uslovi opstanka usled delovanja čoveka, koji neprekidno menja prirodnu sredinu jelenske divljači. Iako predstavlja početak složenog i dugoročnog monitoringa novonastalih populacija jelenske divljači, ovaj istraživački projekat može da obezbedi nova naučna saznanja i važne informacije u vezi dinamike brojnosti, prostornog rasporeda, ritma aktivnosti, ishrane i reagovanja jelenske divljači na antropogen uticaj, predatore i klimatske ekstreme, kao i u vezi uticaja jelenske divljači na druge elemente ekosistema. Pored toga, može da predloži i definiše mere za unapređenje procesa reintrodukcije, ne samo da se poboljša preživljavanje i razmnožavanje jelenske divljači, već i da proces reintrodukcije bude najekonomičniji.

– Najvažniji cilj reintrodukcije jelenske divljači je formiranje populacije sposobne za život ili da se razvija normalno pod određenim uslovima životne sredine (tzv. "vijabilna" populacija), odnosno formira-

nje populacije koja po brojnosti i strukturi omogućuje normalno lovno gazdovanje. U novijim reintrodukcijama jelenske divljači u centralnoj Srbiji (u periodu od 1997. do 2005. godine), najvažniji cilj još uvek nije u potpunosti ostvaren, jer su tek pre nekoliko godina započeta planska ispuštanja jelenske divljači iz manjih ograđenih prostora u slobodnu prirodu. Prema tome, važan efekat ovog istraživačkog projekta su novi naučni rezultati i saznanja, koja u velikoj meri mogu da pomognu da se ostvari najvažniji cilj reintrodukcije jelenske divljači, tj. da pomognu da se formira "vijabilna" populacija i unapredi prostorna distribucija jelenske divljači u šumskim područjima centralne Srbije. Na kraju, sledi konstatacija, da lovišta i populacije jelenske divljači u centralnoj Srbiji predstavljaju neprocenjiv prirodni resurs i značajan privredni, turistički, lovni i sportsko-rekreativni potencijal. On se, između ostalog, odlikuje izraženom potrebom za intenzivnim i savremenim merama očuvanja i zaštite. Međutim, našem lovstvu nedostaju nova naučna saznanja i praktična rešenja vezana za intenzivno i održivo gazdovanje populacijama jelenskom divljači u slobodnoj prirodi. S tim u vezi, rezultati ovog istraživačkog projekta i njihova praktična primena imaju veliki značaj za šumarstvo i lovstvo, posebno u cilju unapređenja planskog i racionalnog (održivog) korišćenja šumskih i lovnih resursa u Srbiji – ističe prof. dr Dragan Gačić.

Milan Ostojić